Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

2012 жыл 25-чи август, шабат кюн.
№ 166 (19087)

Багъасы 3 сому

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Бюсюреу къагъыт

Битеулю хорламгъа къошхан юлюшю ючюн ыспас

Россейни Спорт тутушуудан федерациясыны президенти Михаил Мамиашвили гёжефлени аламат иги хазырлагъаны ючюн КъМР-ни Башчысы Арсен Каноковну аты бла ыспас къагъыт жибергенди.

Энчи белгилесек, письмода былай айтылады: «Сизге белгили болгъаныча, быйыл 27-чи июльдан 12-чи августха дери кезиуде Лондонда болгъан Олимпиада оюнлада эркин тутушууда, грек-рим эм тиширыу кюрешде битеу команда зачётда Россейни жыйымдыкъ командасы хорламгъа жетгенди. Россейли гёжефле 18 майдалдан 11 майдал алгъандыла: 4 «алтын», 2 «кюмюш» эм 5 «доммакъ». Алай бла Россейни олимпиада жыйымдыкъ командасыны битеулю команда зачётуна белгилеп айтырча юлюш къошхандыла. Къабарты-Малкъарны спортчуларыны да барды ол хорламда юлюшлери: эркин эм грек-рим тутушууда Билял Махов (120 килограмм) эм Заур Курамагомедов (60 килограмм) доммакъ майдалла алгъандыла.

Спортчуланы – Россейни жыйымдыкъ командасыны членлерин хазырлауну жалчытыугъа эм Къабарты-Малкъар Республикада бла Россейде спортну айнытыугъа таза жюрекден къайгъыргъаныгъыз ючюн сизге ыспас этебиз, ыразылыгъыбызны билдиребиз».

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну БУЙРУГЪУ

2012 жылда 22-чи августа №430-рп

Къабарты-Малкъар Республиканы билим бериуде ишлегенлерини августда педагог кенгешлерин эмда 2012 жылда 1-чи сентябрьде Билимни кюнюн байрамлауну къуралыулу бардырыр муратда:

1. Педагогланы август кенгешлерине бла Билимни кюнюн байрамлаугъа къатышыр ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы къырал властыны органларыны муниципальный районлагъа бла шахар округлагъа тохташдырылгъан къуллукъчуларыны берилген тизмесин къабыл кёрюрге.

2. Муниципальный районланы бла шахар округланы жер-жерли администрацияларына август кенгешлени бла Билимни кюнюне аталгъан ишлени хазырлауну эмда бардырыуну жалчырыргъа деп рекомендация берирге.

3. Къабарты-Малкъар Республиканы Ич ишлерини министерствосуна бу ишле бардырыллыкъ жерледе кърркъуусузлукъну бла жамауат низамны сакълауну низамын жалчытыргъа деп рекомендация берирге.

4. Къабарты-Малкъар Республиканы Билим бериу эм илму министерствосу 2012 жылда 5-чи сентябрьге дери бу буйрукъ толтурулгъаныны юсюнден информация берирге керекди.

5. Бу Буйрукъну толтурулууна контроль этиуню Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары В.Х. Жиловну боюнуна салыргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели И. ГЕРТЕР.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну 2012 жылда 22-чи августда чыгъарылгъан 430-рп номерли Буйругъу бла Къабыл этилгенди

Педагогланы август кенгешлерине бла Билимни кюнюн байрамлаугъа къатышыр ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы къырал властыны органларыны муницапальный районлагъа бла шахар округлагъа тохташдырылгъан къуллукъчуларыны ТИЗМЕСИ

Муниципальный къуралыулукъла	Къабарты-Малкъар Республиканы къырал властыны толтуруучу органларыны къуллукъчулары
1. Нальчик шахар округ	И.К. Гертер В.Х. Жилов Т.Х. Эркенов С.Х. Шхагапсоев
2. Чегем муниципальный район	Уяналаны К.Х-М.
3. Зольск муниципальный район	Р.Б. Фиров
4. Черек муниципальный район	Мусукланы А.Т.
5. Урван муниципальный район	М.Л. Кумахов
6. Прохладна муниципальный район	А.Б. Каздохов
7. Прохладный шахар округ	А.Л. Канцалиев
8. Терк муниципальный район	А.А. Бишенов
9. Элбрус муниципальный район	А.М. Афаунов
10. Май муниципальный район	А.А. Суншев
11. Бахсан шахар округ	Тюбейланы А.И.
12. Бахсан муниципальный район	А.З. Дышеков
13. Лескен муниципальный район	М.М. Кодзоков

ФЕСТИВАЛЬ

«Ата журтума жырлайма!»

КъМР-ни Асламлы информация органланы ишлери жаны бла къырал комитети «Школьная страна» (http://sh-st.ru) газетни редакциясы бла «Ата журт» информация портал, РФ-ни Президентини Аппараты, Культура министерствосу, Билим бериу министерствосу, «Орус дуния» фонд, Россейни регионларыны администрациялары, аланы билим бериу эм илму министерстволары бла департаментлери да болушуп, школлада асламлы информация органланы эм чыгъармачылыкъ коллективлени араларында бешинчи «Пою моё Отечество» атлы битеуроссей фестиваль бардыргъанларын билдиреди.

Аны баш мураты - билим бериу учреждениялада жаш тёлюню патриот халда юйретиуде СМИ-лени магъаналарын ёсдюрюудю, туугъан жерни табийгъатына, къудуретине аяулу кёз бла къараугъа сакълыкъгъа юйретиудю. Конкурс орус искусствону чыгъармаларын кенг жайыугъа, аны юсю бла уа Россейде жашагъан халкъланы маданият бирликлерин жангыдан къураргъа себеплик этерикди. Андан сора да, сабийлеге бла жаш адамлагъа аланы чыгъармачылыкъ оюмларын жашауда бардырыргъа, фахмуларын айнытыугъа себеплик этерикди.

Фествальны чеклеринде быйыл октябрь айда Сочи шахарда анга къатышханланы тюбешиулери боллукъду. Кёрмючле, эришиуле, конференцияла, семинарла къураллыкъдыла. Анга къатышыр ючюн, хакъ тёлерге керекди. Мероприятияны юсюнден толу информацияны http://sh-st.ru эм http://fatherland.tv сайтлада табаргъа боллукъду.

КъМР-ни Асламлы информация органланы ишлери жаны бла къырал комитетини пресс-службасы.

АВГУСТ КЕНГЕШ

Окъутуу бла юйретиуге - жангыча къарам

Байрым кюн Нальчик шахар округну школларыны, къошакъ билим берген учреждениялары, башланнган школ-сабий садларыны устазларыны август кенгешлери болгъанды.

Тимур Мальбахов.

Жыйылыуну ача, Нальчик шахарны администрацияциясыны башчысыны орунбасары Анжела Долова устаз сообществону жете тургъан жангы окъуу жыл бла, республиканы Къыраллыгъыны кюню бла да жюрекден алгъышлагъанды. Юйретиу эм окъутуу россей школну эрттеледен бери келген тёресиди. Сиз а ол тёрени бузмай, бютюн аны жангы къарам, амалла бла да байыкъландыра баргъанладансыз, дегенди. Ызы бла Анжела Заурбиевна сёзню билим бериу департаментни башчысы Тимур Мальбаховха бергенди. Кенгешде сёлеше, ол озгъан 2011-2012 окъуу жылда департамент бардыргъан иш билим берген учреждениялa, устазла, «Билим бериу» миллет проектни, «Бизни жангы школубуз» жангычылыкъны жашауда бардыра, тюрлю-тюрлю конкурслагъа онгла къурагъанын белгилегенди. Башланнган класслада жангы стандартланы кийириу бюгюнлюкде - жаш тёлюню юйретиу саулай да миллет жумуш болгъанына шагъатлыкъ этеди, дегенди. Конкурсланы юсюнден айта, жаш устазлагъа деп къуралгъан «Открытие» къанат кере башлагъанын, анга ала сюйюп къатышханларын чертгенди.

-Бюгюннгю окъутуу эм юйретиу процесс профессионалланы излегени себепли устазла дайым да усталыкъларын ёсдюргенлей турургъа керекдиле. Шёндю алгъынча тюйюлдю. Бир усталыкъны алып, адам сау ёмюрюн анга кёре ашырып къояргъа боллукъ эди. Бюгюнлюкде уа информация кёпдю. Аны себепли хар кюнюбюз да –окъууду.

Алай бла 465 устаз быйыл аттестацияны ётгендиле. Аладан 281 специалист бийик категорияны алгъанды,-дегенди.

ЕГЭ-ни юсюнден айта, аны кёрюмдюлери былтырдан артыкъ башха болмагъанларын белгилегенди. Тогъузунчу класслададагъы сабийле экзаменни иги бергенлери къууандырады, алай эки жылдан ала бир къырал экзаменнге келселе, билимлери тюрленип къалгъанча кёрюнеди. Былайда терслик бизде болур. Алыкъа ЕГЭ-ни къурауну иги тап бардырыргъа юйренмегенбиз, дегенди ол.

Докладчы жыйылгъанланы эслерин школлада сабийлени жылы аш бла жалчытыу системагъа артыкъда бек бургъанды. Бюгюнлюкде башланнган класслада окъугъанланы жюз проценти жалчытылыныды аны бла. Болсада бир сабийге деп бёлюннген ахча уа азлыкъ этеди.

Андан сора Тимур Касбулатович садикде, школлада, бирси окъуу учреждениялада болсун сабийлени саулукъларын игилендирир ючюн, мадарла этерге кереклисин айтханды. Саулай да республикада, аны бла бирге Нальчикде да сабий садлада жерле жетишмегенлерин чертгенди. Школла ата-анала бла байламлы ишлерге керекдиле, аны себепли ала сайтлада тийишли информацияны да берирге керекдиле, дегенди. Ахырында докладчы жыйылгъанланы келе тургъан байрамла бла алгъышлагъанды.

Кенгешде бюгюннгю школ, сабий сад къаллай болургъа кереклисини, окъутуу-юйретиу процесс не халда бардырылса хайырлы боллугъуну юсюнден Нальчикни тёртюнчю номерли гимназиясыны директору Римма Нагоева, оналтынчы школну директору Къайгъырмазланы Сюлемен, онекинчи школну бойсунуунда болгъан къыркъынчы номерли садикни башчысыны орунбасары Аналаны Дина эм башхала сёлешгендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

БАЙРАМГЪА ХАЗЫРЛАНЫУ

Адамланы къууандырырча кёп затла боллукъдула

Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясында Къабарты-Малкъар кеси ыразылыгъы бла Россейге киргенли 455-жыллыкъны, КъМР-ни Къыраллыгъыны 91 эм Нальчикни 288-жыллыкъларын байрамлауну къурау эм бардырыу жаны бла комитет хар кюн сайын кенгешле бардыгъанлай турады. Байрамлагъа тогъуз кюн къалгъанды, аны себепли бу иш, администрацияны пресс-службасы билдиргеннге кёре, энчи контрольда турады.

Бу къууанчлы ишлеге хазырланыу быйыл март айдан бери барады. Ол кезиуде Нальчикде жюзден аслам мероприятие этиллиги белгиленнген эди. Аланы кёбюсю бюгюнлюкге жетишимли бошалгъандыла. Сёз ючюн, «Таза шахар» деген экиайлыкъ бардырылгъанды. Аны кезиуюнде Нальчикни орамларындан бек кёп кир-кипчик кетерилгенди. Хар кюн сайын администрацияны специалистлери шахарны тазалыгъына кёз-къулакъ болгъанлай турадыла. Ачыкъланнган бузукълукъланы да тюз халгъа келтиредиле.

«Горзеленхоз» бла «Культура эм солуу паркны биригиую» да кёп ишле этедиле. Аланы кючлери бла Атажукин атлы парк иги жанына тюрленнгенди. Анда жангы архитектура затла бла гюлле ёсдюрген клумбала къуралгъандыла, паркны ичинде жаяу жолчукъла да жангы плитка бла тышланнгандыла. Бу ишле мындан ары да бардырылгъанлай турлукъларын белгилегендиле шахарны бла паркны администрацияларындан.

Байрам кюннге шахарны Ленин атлы ара проспекти да жангыртылып бошаллыкъды. Шёндю ишчи бригадала аны жангы асфальт бла жабып бошай турадыла. Жолну жанларында эски бетон бордюрла гранит ташдан этилгенлеге алышындырылгъандыла. Шахарны эм аны къатында эллени бир къауум орамларында да жолланы жарытыу чыракъла алышындырылгъандыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жарашдырыучу прмышленность

Кёрюмдюле ёсгендиле

Къабарты-Малкъарны аш-азыкъ эм жарашдырыучу промышленносту быйылны озгъан жети айыны ичинде 10,7 миллиард сом багъасы продукция чыгъаргъанды, ол а былтырны бу кезую бла тенглешдиргенде 1,6 кереге кёпдю. Айтылгъан заманны ичинде 15,5 минг тонна ётмек эм ётмек булка эмда кондитер изделияла чыгъарылгъандыла, ол да озгъан жылны кёрюмдюсюнден эсе юч минг тоннагъа кёпдю. Чёплеу жау да былтыр болгъанындан эсе эки процентге артыкъ хазырланнганды эм аны битеу ёлчеми 900 тоннадан атлагъанды.

2012 жылны январь – июль айларыны ичинде сют промышленностьну предприятиялары былтырны бу кезиую бла тенглешдиргенде сют чыгъарыуну ёлчемин 16 процентге ёсдюргендиле (битеу хазырланнганы 64 минг тонна), бишлакъ эм творог да 66 процентге артыкъ этилгенди (битеу да 996 тонна). Быйылны жети айыны ичинде 227 тонна къыймала чыгъарылгъандыла эм ол кёрюмдю былтырны даражасында къалгъанды.

Республиканы чагъырла чыгъарыучу бёлюмюнде да кёрюмдюле былтырдан эсе жарым кереге ёсгендиле, деп билдиргендиле бизге КъМР-ни Эл мюлк министерствосуну пресс-службасындан.

Бизни корр.

Банк

Инвестпроектлеге 200 миллиарддан аслам сом

АПК-ны эм эл мюлкню 2008-2012 жылланы ичинде айнытыуну юсюнден къырал программаланы жашауда бардырыуну кезиуюнде Россельхозбанк 2760 инвестиция проектлеге 201 миллиард сом бергенди. Банкны пресс-службасы билдиргеннге кёре, проектлени асламысы малчылыкъ комплекслени къурулушлары эм жангыртыула бла байламлыдыла.

Ахчаны асламысы тонгуз, сют эм эт, дагъыда юй къанатлы комплекслени къурулушларына бла болгъанларын жангыртыугъа берилгенди.

Инвестицияланы 65,6 проценти шёндюгюлю объектлени ишлерге бёлюннгендиле. Ол да, сёзсюз, бизни къыралны эл мюлк бёлюмюню продукциясыны качествосун кётюрюрге эм аны конкуренциягъа чыдамлылыгъын кючлендирирге себеплик этерикди.

Россельхозбанкны малчылыкъда уруннган клиентлери быйыл беш мингнге жууукъ тонна сют, 300 минг тонна чакълы тууар эт эм 964 минг тоннадан аслам тауукъ эт чыгъарыргъа таукелдиле.

Россельхозбанк мындан ары да эл мюлкню айнытыугъа себеплик этген инвестиция проектлеге кредитлени бериуню кенгертип барыргъа оноу этгенди.

Бизни корр.

Эл мюлк

Иги тирлик жыйылгъанды

Жангы Малкъарны къатында аны бла бир атлы агрофирма Терек районну жетишимли ишлеген эл мюлк предприятияларындан бириди. Биригиуню башчысы Къазийланы Мухарбий билдиргеннге кёре, тирлик жыйыу бир ненча кюн мындан алгъа бошалгъанды. Кюнню халы хазна себеплик этмегенликге бу иш белгиленнген замандан артыкъ созулмагъанды.

Предприятие кюзлюк будайны быйыл 700 гектар чакълы жерге салгъан эди. Аны тирликлилиги да иги болгъанды –хар гектардан 32 центнер. Арпа 200 гектардан жыйылгъанды. Аны тирликлилиги бир гектардан 20 центнер болгъанды. Нартюх да быйыл иги ёсгенди. Аны 180 гектар чакълы жерден оруп 3600 тонна силос этгендиле. Предприятие дагъыда беш жюз тонна салам хазырлагъанды. Алайды да, агрофирма кесини малчылыкъ комплексин аш-азыкъ бла къыш кезиуге толу жалчытханды.

Шёндю уа предприятияны ишчилери жерни кюзлюк битимле себерге хазырлай турадыла. Бу иш келир айны орта кюнлеринде башланырыкъды. Аны кезиуюнде будай 750 гектаргъа себилликди. Шёндю техникагъа ремонт этиледи эм хазырланыу хар жаны бла да барады. Къазийулу айтханнга кёре, отлукъ да кереклисича аллай бир барды, аны себепли урлукъ себиу ишни жетишимли бардырыргъа чырмаулукъ болмазгъа керекди.

Быйыл июнь айда уллу жел элде кёп юйлени башларын тозуратхан эди. Агрофирманы малчылыкъ комплексини юч корпусундан экисине да хата тюшгенди. Бирини башын жел саулай алып кетгенди, экинчисини уа бир къауум жерлерин ачханды. Шёндю ишчи бригадала анга ремонт этип бошай турадыла. Ызы бла биринчи корпусну жангыртырыкъдыла. «Ишле терк бардырылгъанлары себепли ала эки ыйыкъны ичинде бошаллыкъдыла», дейди агрофирманы башчысы.

Бизни корр.

Жазылыу 2012

Хурметли жамауат!

Сиз бир тюрлю сылтаула бла «Заманнга» жазылмай къалгъан эсегиз, халны тюзетирге боллукъду. Августда жазылыуну жарашдырсагъыз, ана тилибизде чыкъгъан газетни 1-чи сентябрьден алып башларыкъсыз. Тёрт айгъа жазылыуну багъасы - 237 сом 40 капекди.

Бизни индексибиз - 51532

Шимал кавказ кюн сайын — 2 бет

Тюрк бла жангыдан танышыу — 3 бет

«Не жашырын зат да ачыкъ болмай къалмайды» — 3 бет

Болумну бек тюз кёргюзтгенди — 4 бет

Окъутуу бла юйретиуге - жангыча къарам

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жыйылгъанла билим бериу илму министр Сафарби Шхагапсоев бир къауум соруугъа жууап беририн излегенлерин билдиргендиле. Соруула иш хакъ, кадрла, сабий садлада жерле, ЕГЭ бла байламлы болгъандыла. Алай министр кесини сёзюн сабийлени аш бла жалчытыудан башлагъанды.

Мени аны эшитиригим келмейди,- дегенди ол,-бир сабийге жаланда тогъуз бла жарым сом бёлюннгенин. Аны бек аз ёлчеми 22 сомду. Бу бизни уллу проблемабызды. Школ комбинатны юсюнден айтханлай тургъанма эм турлукъма».

Республикада 107 аз комплектли школдан бири да жабылмай ишлеп тургъанын а министр энчи чертгенди. Иш хакъны юсюнден айта, шёндюгюлю система устазланы асыры бек къууандырмагъанын, аны базовый кесегин кёбейтиуню мадарлары кёрюллюгюн билдиргенди. Жыл сайын компьютерле алынып тургъанлыкъгъа, школлада аланы саны алыкъа азлай къалгъанын да белгилегенди. Сиз бюгюн кенгешде республикада педиатрла жетишмейдиле, садикледе ала жокъдула демегиз. Тюз кесигизгеча болмасала да, тап иш хакъ жарашдырыгъыз да сора учреждениягъызда аллай специалист табылмаса манга келирсиз, деп къаты айтханды.

Кенгешде, тёреде болуучусуча, тюрлю-тюрлю конкурслада хорлагъан устазланы да саугъалагъандыла. Аланы санында КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну атындан онбешинчи номерли школну завучу Аппайланы Маринагъа, 74-чю НШДС-ны тамата юйретиучюсю Атайланы Надеждагъа, тогъузунчу школну ОБЖ-дан устазы Бапыналаны Алимге сыйлы грамотала берилгендиле.

Нальчик шахарны администрациясыны атындан а жыйырма бешинчи школну тарыхдан устазы Хубийланы Анжелика, 74-чю НШДС-ны юйретиучюсю Холамханланы Индира да саугъаланнгандыла. «Жылны устазы-2012» конкурсда хорлагъанлары ючюн «класс башчы» номинацияда алтынчы школну устазы Тетууланы Люда бла отуз экинчи школну къошакъ билим берген устазы грамотала алгъандыла.

Школланы жангы окъуу жылгъа хазырлыкъларына къарагъан комиссия белгилегеннге кёре, шахарда биринчи жерни экинчи номерли лицей бла жыйырма тогъузунчу гимназия юлешгендиле. Алагъа Сыйлы грамоталадан сора да 25-шер минг сом ахча саугъа да берилгенди. Экинчи жерге - шахарны жыйырма сегизинчи, ючюнчюге уа отуз экинчи школлары тийишли болгъандыла.

Башланнган школ-садланы арасында уа биринчи жерни 41-чи номерли алгъанды. 63-чю эм 18-чи номерлиле уа экинчи жерни юлешгендиле. 55-чи номерли НШДС а ючюнчю жерге тийишли болгъанды.

Устазланы август кенгешлеринде дагъыда бир ахшы тёре барды-ол да жаш специалистлени педагогланы санына алыуду. Быйыл 27 жаш адам кеслерини жашауларын школ бла байламлы этерикдиле.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.
Суратланы **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

Къарау конкурс

Бек игиге саналгъанды

Черек районну комиссиясы жангы 2012-2013 окъуу жылны башланыууна хазырлауну жаны бла билим бериуню бек иги учреждениясы деген атны алыр ючюн, бардырылгъан къураy-конкурсну итогларын чыгъаргъанды. Анга районну школларыны барысы да къатышхандыла. Ол билим бериуню учрежденияларыны бла эллени, окъуучуланы бла жамауатны школлада болгъан ырысхы-техника эм окъуу-кёрюмдюлю мурдорну сакълау эмда кючлендириу, окъутуу-юйретиу ишни андан ары игилендириу жаны бла кючлерин бирикдирир муратда бардырылгъанды.

Битеулю билим бериуню жангыртыууну программасыны чеклеринде ремонт ишлеге федеральный бюджетден он миллион сомдан артыкъ берилгенди. Ол ахча школланы башларын жангыртыргъа, жылытыу системалагъа, ресурс араны кабинетлерине ремонт этерге, окъутуу-юйретиу ишни андан ары игилендириуге къоратылгъанды.

Итогланы чыгъара туруп, этилген затлагъа багъа бериуде комиссия хар не жанына да эс бургъанды: ремонт ишлени качестволарына, аланы ёлчемлерине, мекямны эстетика, санитар-гигиена болумуна, окъуу кабинетлени мебель, лаборатория оборудование бла жалчытылыныуларына, спорт залланы не халда болгъанларына, окъуучулугъа ашазыкъ къурургъа керекли онглагъа.

Билим бериуню управлениясыны начальнигини орунбасары Эфендиланы Тареза айтханнга кёре, Аушигерни школуну арбазы тюрлю-тюрлю гюл клумбала, терекле, юлкюле бла жасалгъанды, вестибюль ариулугъу бла къарагъан кёзню къууандырады, медицина кабинет Са Пинни излемлерине толусунлай келишеди, аны алай омакъ школ кесини ахчасына этгенди. Алай бла бу окъуу юй тийишлисича биринчи жерни алгъанды эмда анга саугъагъа 30 минг сом берилгенди.

Экинчи жерге Огъары Малкъарны экинчи номерли школу тийишли болгъанды. Ол да 20 минг сом бла саугъаланнганды. Ючюнчю жер бла бирге 10 минг сом Тёбен Жемталаны школуна берилгенди. Бу ахчала школланы окъутуу-ырысхы мурдорларын кючлендирирге къоратыллыкъдыла.

-Хорлагъан школ республикалы конкусда да алчы жерге чыгъаргъа мурат этеди. Аны итоглары 28-чи августда чыгъарыллыкъдыла,-деп къошханды Тареза Жамаловна.

БЁЗЮЛАНЫ Залина.
Черек муниципальный районну жер-жерлиадминистрациясыны пресс-службасы.

Адамланы къууандырырча кёп затла боллукъдула

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Нальчикде маршрут транспорт тохтаучу жерлени бир къауумларында жангы комплексле къуралып бошалгъандыла. Жамауат транспорт кеси да байрамгъа кёре ариу жасаллыкъды. Жолланы жанларында социальный рекламалары болгъан щитле да жангыртылып бошаллыкъдыла. Эсгертмеле, майданла, маданият юйле эм байрамла бардырыллыкъ башха жерле да тап халгъа келтирилип бошала турадыла.

Байрам кюнлени культура асламлы программасы да тюрлю-тюрлюдю. Школлада тёрели къонгуроуланы зынгырдатыудан башлап биринчи - экинчи сентябрьде кёп сейирли ишле боллукъдула. Республиканы акъылбалыкъ болмагъан сабийлени чыгъармачылыкъларыны дворецини аллында жаш фахмула концерт этерикдиле. Нальчикчиле бла шахарны къонакълары биринчи сентябрьде Атажукин атлы паркда «Сюйген шахарым» деген тёрели артвыставкагъа барыргъа, шахарны битеу сахна майданларында уа концертле бла той – оюнлагъа къараргъа боллукъдула.

Республиканы къурулуш бёлюмю да кёп ишле этгенди. Сёз ючюн, бу кюнледе хайырланыугъа Ленин атлы проспектде жангы физкультура-саулукъ сакълау комплекс, Толстой орамда – жангы сабий стадион эм Горный районда 120 фатарлы юй берилликдиле.

Экинчи сентябрьде жаш тёлюню байрам парады, фольклор-этнография байрам, промышленность эм эл мюлк кёрмючле, Россейни эм тыш къыралланы артистлери къатышып концертле эм байрам салют боллукъдула.

Бу байрамлагъа хазырланыугъа шахарны жаш тёлюсю да иги къошумчулукъ этип барады. Ала къатышып тюрлю-тюрлю социальный акцияла бардырыладыла. Ол санда «Шуёхлукъну автобусу», «Биз бир юйюрбюз», «Шуёхлукъ жай» эм «Школгъа хазырланыргъа болуш» дегенле. Алгъаракъда жаш тёлюню арасында «Шахарны ичинде жолоучулукъ» деген видеофильм конкурс да башланнганды. Жыйырма бешинчи августда уа субботник кюнде «Сюйген шахарыбызгъа – бизни къайгъырыулугъубуз» деген акция боллукъду.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ЮБИЛЕЙ

Мухол ГЭС-де - уруннганланы алгъышлагъандыла

22-чи августда «РусГидро» ачыкъ акционер обществону Къабарты-Малкъарда бёлюмю Огъары Малкъарда Мухол ГЭС-ни 50- жыллыкъ юбилейин белгилегенди. Бёлюмню пресс-службасы билдиргеннге кёре, ол кюн ГЭС-де уруннганланы алгъышларгъа Черек районну эм Огъары Малкъарны администрацияларыны келечилери бла бёлюмню специалистлери келген эдиле. шёндюгюлю оборудование кимни да сейирин къозгъарчады. Бизни гитче алай аны бла бирге эм ариу Мухол ГЭС-ибиз ышаннгылы къоллада болгъанына толу ышанама. Станцияны юбилейи бла сизни барыгъызны да жюрегимден алгъышлайма», дегенди ол.

Мухол ГЭС хайырланыргъа 1962 жылда берилген эди. Ол кезиуде аны кючю 0,6 мегаватт эди. 2009-

Бери жыйылгъанланы станцияда жыйырма бешден аслам жыл урунннган Улбашланы Мухарбий да алгъышлагъанды. Сёлешиуюнде ол Мухол ГЭС-де бюгюнлюкде кеслерини битеу урунуу жолларын гидроэнергетикагъа берген бирикген коллектив ишлегенин белгилегенди. «Станция жангыртылгъандан сора анда орнатылгъан 2011 жылланы ичинде станция тынгылы жангыртылгъанды. Анда жангы гидрогенераторла, электрооборудование эм башха техника орнатылгъанды. Станцияны баш мекямына да тынгылы ремонт этилгенди. Ол мадарланы хайыры бла станция 0,9 мегаватт электрокюч берип башлагъанды.

Бизни корр.

ОНОУ

Бир омбудсменнге кёп болдула

Миллетле аралы даулашланы Президентдеги уполномоченный кетерликди

Жылны ахырына дери Россейде миллетлени ишлери жанлы бла омбудсмен болургъа боллукъду. Мындан алда миллетле аралы ишлени министерствосун къураргъа керекди деген оюм жанлы киши да болмай къалгъан эди. Аны юсюнден «Известия» газетни корреспондентине Президентни администрациясыны келечиси билдирген эди.

-Алыкъа бу иш тамам этилмегенди, омбудсменнге кандидатура ким боллугъу шарт тохташдырылмагъанды. Претендентлени араларында Президентни миллетлени культуралары жаны бла советниги Владимир Толстой, дагъыда Къырал Думаны депутаты Гаджимет Сафаралиев бардыла,-дегенди келечи.

Къырал Думаны миллетлени ишлери жаны бла Комитетни председатели Гаджимет Сафаралиев аллай къуллукъ къуралгъанын толу билеме, деп «Известияны» корреспондентине айтханды.

-АлгъаПрезидентде миллетлени ишлери жаны бла совет къуралгъанды, энди уа «къыралны кёзю» боллукъ адам керекди. Ол жамауатда тюрлениулеге кёз-къулакъ боллукъду, сора аланы юслеринден къырал башчыгъа докладла этип турлукъду. Миллетлени ишлери жаны бла министерствону къурамай къойгъандыла, нек дегенде аллай органнга иш жокъду да-аны ючюн. Аллай министерство тамамларыкъ ишле шёндю тюрлю-тюрлю ведомстволагъа берилип турадыла,- дегенди парламентарий.

Сафаралиевни айтханына кёре, миллетлени ишлери жаны бла уполномоченныйни къуллугъуна къыралны битеу регионларыны проблемаларын билген, «сюеклерини жиликлерине дери интернационалист» болургъа керекди. Жангы омбудсмен тюрлю-тюрлю регионлада миллетле аралы даулашланы тохтатыр жолланы табаргъа, тюрлене тургъан болумланы хар бирине энчи халда эс бурургъа, бек башы уа - алагъа бек терк къатышыргъа кереклисиди.

-Миллетлени ишлери жаны бла советни жыйылыуун жылны ичинде бир кере бардырыргъа боллукъ эсе, омбудсмен а Президентге къачан сюйсе да тюбешип, проблемаланы къыйналмай тамамлаяллыкъды. Кесини къуллугъуну чеклеринде ол башхалагъа бойсунурукъ тюйюлдю эм ишни кеси ангылагъанча бардырлыкъды, болумлагъа тийишли багъа да бичаллыкъды,- дегенди Гаджимет Сафаралиев.

Депутатны айтханына кёре, омбудсмен бек алгъа этерик зат - миллетле аралы даулашла къайсы регионлада кёп бола эселе, аланы белгилерик карта кибик бир затны этерге керекди. Уполномоченный ишин да жангыдан башларыкъ тюйюлдю да, быллай ишни башы –къыралны субъектлерини ишлерин системагъа келтириудю.

-Кёп регионлада ич политика жаны бла управлениягъа къуралгъадыла, ич эм тыш миграциялагъа эс бурадыла. Алай эсе омбудсменнге ким бла, не бла ишлейме десе да - иш табыллыкъды. Аны аппаратлары регионлада орнатыллыкъдыла, обудсменни адамлары бола тургъан даулашланы ала чыкъгъан жерледе ёчюлтюрге керекдиле. Бизни къыралыбыз бек уллуду, Москвадан оноу этип, ол ишни бир киши да тамамлаяллыкъх тюйюлдю,-дейди Сафаралиев.

Депутат кесин миллетлени ишлери жаны бла омбудсмен болургъа кёргюзтюр акъыллы тюйюлдю. Аны айтханына кёре, анга аллай къуллукъну беребиз деселе, унарыкъ тюйюлдю. Болсада боллукъ келечиге уа болушургъа угъай демезлигин билдиргенди.

-Ишге алыргъа деген чиновниклени сынаргъа энчи текст хазырларгъа керекди, ол текстни ангылагъанына кёре тохташдырыргъа боллукъду ол адамла бла ишлеяллыгъын, бла ишлеялмазлыгъын, адамлыгъын-адеплигин, миллетле аралы байламлыкълагъа къалай къарагъанын, тюрлю-тюрлю халкъланы менталитетлерин, тарыхларын эм динлерин къалай билгенин. Ишге ала туруп адамны усталыгъын эсге аладыла ансы, адамлыгъына уа, нек эсе да, эс бурмайдыла, - дегенди парламентарий.

Политика информацияны Арасыны генеральный директору Алексей Мухин да, миллетле аралы байламлыкълача эм даулашлача уллу ишлени жангыз адам тамам эталлыгъына ийнанмагъанын айтханды.

-Бизнес неда миллет вопросла бла байламлы ишлеге къараргъа тюшсе, таякъ хар заманда да ол адамгъа тиерикди. Кёп миллетлени проблемаларын тамамларыкъ, болгъан даулашланы, мындан ары да кёп бола барлыкъ даулашланы тохтатырыкъ адам табылырмы? Ол адам политикада иги ауурлугъу болгъан, третийский судья бола билген адам болургъан керекди.

Правительство, Кисловодскеде (21-чи июльда шахарны арасында) кёп адам къатышхан тюйюшден сора сагъайгъанды. Тюйюшню сылтауу миллетле аралы даулаш болгъанды. Полиция берген шартлагъа кёре, анга 15 адам къатышханды. Аладан юческулен бичакъ бла жаралы болгъандыла, аладан экиси ёлгендиле, ючюнчюсю да реанимациядады.

Андан сора Правительствогъа буюргъан эдиле Россейни къырал властыны органларыны миллетле аралы къаугъаланы болдурмау жаны бла мадарланы игилендирлик амалланы жарашдырыгъыз. деп. Ол амалланы быйылны октябринде Министрлени кабинетинде сюзер план барды.

«**Известия**» газет.

Шимал Кавказ кюн сайын

Веб-камерала Чегем чучхурланы кёргюзтедиле

Къыралда бек уллу телекоммуникация фирманы специалистлери Чегем районну къыйын участкасына саналгъан Тёбен Чегемде бла Хушто-Сыртда шёндюгю оптикалы связь ызны салгъандыла. Жангы сеть къуралгъанлы бу тау ауузунда Хушто-Сырт, Огъары Чегем эм Булунгу элледе жашагъанла качестволу телеком жумушла бла жалчытыллыкъдыла, ол санда Интернет бла да. Связьны бийик технологиялы инфраструктурасыны къуралгъаныны хайырындан, Чегем ауузну бек тар жеринде орнатылгъан веб-камера Къабарты-Малкъарны бек ариу эм сейирлик жерин - Чегем чучхурланы кёргюзтюп турлукъду.

Къазакъла Къазахдан бла Къыргъыздан Ставропольеге кёчедиле

Аланы биринчи къауумлары бери келе тургъан жылны жаз башында кёчерикдиле. Крайны тийишли организациясы берген шартлагъа кёре, кёчюп келгенлени биринчи къауумну Шпаковск районну Сенгилеевск элинде орнашырыкъды. Мындан хар бири 15-шер сотух болгъан 23 жер участкагъа чекле салыннгандыла (битеу да аллай 49 участка керекди).

Андан сора да, муниципалитетни оноучулары энтта да 30 гектар жерни кёп жыл болжалгъа арендагъа берирге деп турады, ол а энтта да 200 юйюрню бери кёчюрюрге жетерикди. Ставропольеге Къыргъыздан 1200 юйюр,800 чакълы юйюр да Къазахстандан кёчерге дейдиле.

Индиячы гастарбайтерле Владикавказда столла эм шинтикле жыядыла

Шимал Осетияны ара шахарыны мебель фабрикаларындан бирине Индиядан ишчилени биринчи къауумну келгенди. Ала ай сайын 10-шар минг сом иш хакъ эм толу социальный пакет алып турлукъдула. Шахарны халкъын иш бла жалчытыучу арада айтханларына кёре, предприятиялада ишчи къолла жетишмейдиле, кеси адамларыбыз а, аллай «аз иш хакъ ючюн» ишлерге сюймейдиле.

Тыш къыраллыла уа шекертлеча ишлерге окъуна да угъай демейдиле, иш усталыкъ алыр ючюн. Шёндю фабрикада Индияны гражданларындан 14 адам ишлейди, августну ахырында дагъыда 16 адамдан къуралгъан бир бригада келликди. 2013 жылгъа предприятиягъа энтта да ишге тыш къыраллыладан 100 адамны алыргъа эркинлик бергендиле.

Кисловодскени орамларына электротаксиле чыгъарыкъдыла

Энергетиканы, промышленностьну эм связьны край министерствосуну специалистлери АвтоВАз-ны келечилери бла сёлешиуле бардыргъандыла. Аны кезиуюнде Ставрополь крайны электромобильле бла жалчытыуну юсюнден келишимни болумларын сюзгендиле. Билдириулеге кёре, машиналагъа заряд устройстволаны да, энчи болумлада кесини ахчасын эм кредит ресурсларын 100 автомобильни сатып алыргъа угъай демеген инвестор аллыкъды. Биринчи электромобильле Кисловодскени орамларында быйылны ахырында жюрюп башларыкъдыла.

Художестволу усталыкъланы айнытадыла

Республикалы бюджетден производствону айнытыргъа субсидияланы жер-жерли беш предприятие алгъандыла: «Изольда», «Асик», «Фандыр», «Дизайн-студия М» эм «Небо». Аладан сора да жети энчи предприниматель. Шимал Осетия-Алания Республиканы Миллет музейинде къол усталарыны чыгъармаларыны кёрмючю къуралгъанды.

Мында агъач бла ишлеуню, керамика бла жасауну, алтын халыла бла тигиуню, кийимле кёргюзтюуню мастер-классларыны болгъандыла, ол санда дюгерли миллет жаулукъланы кёргюзтюу да. Халкъ усталыкъланы айнытыу республикалы программасына тийишлиликде келе тургъан кезиуде экономика секторуну бир кесеги боллукъду, дегендиле кёрмючню къурагъанла.

Ётмекни багъасы кётюрюлмезча мадарла этедиле

Ростов областьны ётмек заводлары эм сатыу этген предприятиялары ётмекни багъасы кётюрюлмезча мадарла этедиле. Вице-губернатор Сергей Горбань бардыргъан энчи кенгешде ётмек бишириучюлеге бек къаты айтханды социальный магъаналары болгъан аш-азыкъланы багъаларын 5 процентден кёпге кётюрмегиз деп, сатыу этген организациялагъа да сатыу къошакъны 10 процентден оздурмагъыз деп...

Ётмекни эм ётмек-къалач затланы хайырланыу аз-аздан азая баргъан заманда ундан этилген эм кондитер ашарыкъла чыгъарыучула да унну кёбюрек излеп башлагъандыла. Аны хатасындан биринчи сортлу унну багъасы 5,8 процентге кёбейгенди, ол да, кёп болмаса да, багъаланы кётюргенди.

Ётмек бишириучю заводну сынауун Азовск районну оноучулары кенг жаяргъа керекди, деп оноу этгендиле эм аны область Думаны къарамына жибергендиле. Проектде айтылгъанына кёре, предприятияны жерине салыннган налогну азайтыргъа керекди деп айтылады. Вице-губернатор шахар администрациялагъа сиз да алай этигиз дегенди.

Волгоград областьда - эсгериуню кюню

Волгоград областьда 23-чю август эсгериуню кюнюдю деп билдиргендиле. Тюз 70 жыл мындан алда Волгоград областьда, Уллу Ата журт урушну жылларында Волгадагъы шахарны фашист самолётла бомбала бла аяусуз ургъанда 40 минг мамыр адам ёлген эди.

16 сагъат 18 минут болгъанда люфтваффе самолётла, адамлары да кёчюрюлмеген шахарны хауадан жетип ургъан эдиле. Немисли-фашист аскерлени самолётлары ол кюн Сталинградха 2 минг кере учуп, кертисин айтсакъ, аны бомбала бла уруп, жер бла тенг этген эдиле...

Килисалада эсге тюшюрюу дууала этгендиле. Регионну, Жигит шахарны оноучулары, жамауат организацияланы келечилери Волгадагъы къаланы къоруулай жан бергенлени эм анда ёлген мамыр адамланы, аланы асламысы уа тиширыула, сабийле эм къартайгъан кишиле эдиле, къабырларына, душманны самолётлары уруп жокъ этген кечиулеге гюлле салгъандыла.

Бомбала бла уруу башланнганыны шёндюгю кезиуде битеу шахарда, ёрге сюелип, бир минутну шош туруу бла белгилегендиле. 1942 жылда 23-чю августда жоюлгъан мамыр адамлагъа жораланнган эсгертмени къатында Сталинградны ол кезиудеги сабийлери, шёндюгю школчула бла тюбешгендиле эм замансыз ёлгенлени эсге тюшюргендиле.

Жюз бла жарым тыш къыраллыны къыстагъандыла

Миграция законодательствогъа бузукълукъ этгенлери ючюн Пятигорскени тийресинде «Лира» деген сатыу-алыу комплексде 150 тыш къыраллы гражданланы тутхандыла, аланы асламысы къытайлыла эм вьетнамлыладыла. Федеральный миграция службаны край управлениясыны пресс-службасында ИТАР-ТАСС-ны корреспондентине айтханларына кёре, рейд «Нелегальный мигрант» деген уллу операцияны чеклеринде бардырылгъанды.

-Тутулгъанла барысы да крайны Предгорный районуну ОВД-сына тапдырылгъандыла, административный жууаплылыкъгъа тартыргъа деп оноу этерге. Кёплени визалары тауусулгъандыла, кёплени уа кимле болгъанларын тохташдырыргъа керекди. Бирбирлени уа арталлыда документлери окъуна жокъдула, - дегендиле пресс-службада.

ЖОЛОУЧУНУ ДЕФТЕРИНДЕН

Тюрк бла жангыдан танышыу

Ахыры. Аллы газетни 163-164-чю номерлериндеди.

Той

Аш-азыкъ къуралгъан отоугъа талай тиширыу басыныпды, ала Тюркню жер-жеринден, Америкадан окъуна келгендиле. Танышхандан сора ала бизге келин Кавказдан алыннганын билдирдиле. Сора ол шагъырей болуп чыкъды.

Айтхылыкъ врач къызыбыз, Санкт-Петербургда ишлеген Чочайланы Аминатны алгъаракъдан да таныйма. Ол Дауутну гитче жашы, белгили журналист Суат Ёналан бла бир юйюр къурагъанын эшитгенимде, бек ыразы болдум. Халкъыбызны эки тынгылы адамы, бир бирин табып, къадарларын бирикдиргенлери кимни да къууандырыр. Алай бла биз Тюркде биринчи тойгъа тюбедик.

Бир ыйыкъдан Аминатны биргесине ары Санкт-Петербургну университетини устазы, Ёмезланы Мурадинни къызы Лейля, эгечи Асият, Нальчикден анасыны къарындашы Джуртубайланы Махти юй бийчеси Рахима, къызы Лейля бла келип, жарыкъ той барды. Бирин къоюп бирин айтайым, Махтини акъылына, эсине, билимине тойдагъы жамауат ыразы болуп тюшюннгенин кёрюп, ёхтемленип турдум.

Тепсеу, жыр - кёп, ичги уа - жокъ

Ол къууанчда болгъан къууатны айтып бералмазчады. Жашла, къобуз бла бирге жыр айтып, тепсеп турдула. Къызла, башха жанында сюелип, хар бири кезиуюн сакълап. Аланы асламы уа Ёналанла неда аланы эгечлеринден туугъанла эдиле. Къарт къатынла тизгинлери, кеслерин ариу жюрютгенлери бла къарамынгы тартханлай турадыла. Ыннала бары да быллай къууанчлагъа акъ жаулукъла къысадыла, чачакъларын кеслери тюйген неда эшген гыранчаланы.

Аш-азыкъ салыннган столлагъа жаланда таматала жанлайдыла. Жаш тёлю тепсеуню кече ортасындан озгъунчунга дери тохтатмайды. Биздеги тойла бла тенглешдирсенг, бу жарыкълыкъ жаны атлы бла жаяу кибикди. Ичги арталлыда айланмайды, алай жыр, тепсеу уа тохтамайдыла, къууанч битеу тёгерекнибашны алыпды.

Бютюнда бир чырайлы тиширыу жырлап тебирегенинде, юйню къабыргъалары керилип, аламгъа жол ачылгъанча кёрюндю. Ол, алгъа мен Мурат Тажгъындан (Къочхарланы жашы) алгъышла жаздыра тургъанымы кёрюп, къатыма келирге базынмай, тенг къызына, манга къарап, неле эсе да шыбырдайды. Бир кесекден мен, къалай эсе да, аны жырларыгъын ангылап, анга жууукълашып:

- Сен жаланда хапаргъамы устаса огъесе жыр да айтамыса? – деген соруума:

- Жыр да айтырма, керек эсе, эгечим, - деп, ариу ауазы бла ол тойгъа жангыдан къууат къошду.

Хар айтхан жыры бир адамгъа – Османнга - аталгъанды:

Сюймеклик ауруу, жан ауруу,
Андан адам ёледи,
Кёзюне къарап тургъанлай да,
Османны кёрлюгюм келеди...

Шефкет бла Айча таулуланы уллу жыйылыуларында.

Жырчы уа Абайханланы Музейин эди. Эрине айтханды чамын, сюймеклигин да. Аны жыры, назик ауазы бюгюн да биргемеди.

Фахмулу юйюр

Тойну аллында баргъаныбызда, Дауут тамата, сабийлерин, туудукъларын сагъына, бир къызчыгъын ауузундан кетермей эди.

- Аныча фахму азды дунияда, - дей эди къарт. – Мен аны фахмусун ангылагъанымда, шахаргъа барып, анга саз алып келгенме.

Бир къара шинли субай къызчыкъ тойда уста тепсегенин кёрюп, Джуртубайланы Рахимадан сорама:

- Бу элли къызчыкъ аламат тепсейди, кимни къызы болур?

- Ол Суатны къарындашы Нуруллахны къызы Мерведи. Алай бош къызчыкъ тюйюлдю, архитекторду, аны жырлагъанына уа кёп жырчы жеталмаз, тюнене кече сейирге къалып тургъанбыз, - деди.

Кертиси бла да, мен аны жырлагъанын жаздырып тебирегенимде, бек сейир этдим. Ол консерваторияда окъумагъанына киши ийнанмаз, алай уста айта эди тёрели тюрк жырланы. Миллет жырларыбызны, жарсыугъа, аз биледи.

Экинчи келириме аппасындан, атасындан юйренип турургъа сёз берди. Дауутну тамата жашы Нуруллах аламат ариу ауазы бла эски жырланы айтады, аны юй бийчеси Сафия Адилхан Ёналан философия магъаналары болгъан назмула, эсселе жазады.

Ёналанланы фахмулу юйюрлерини барысыны юсюнден да айтыргъа онгум жокъду, алай мен келтирген юлгюле окъуна ала миллет культураны, адеттёрени ышаннгылы къалаууурларындан болгъанларына шагъат этедиле. Къадар онг берсе, энтта да Тюркню ортасында бу сейирлик таулу элге къайтыргъа излей, аламат адамла бла жангыдан тюберге кеси кесиме сёз бере, Эскишехирге къайтдыкъ...

Бу узакъ ёмюрлю берне-сый ...

Тюркдеги, башха къыраллада жашагъан жерлешлерибиз бизден айырылгъанлы бир ёмюр бла жарымдан атлагъанды, ол кезиуню ичинде 5-6 тёлю Ата журтдан узакъда жашауларын ётдюргендиле. Таматала кете баргъаны сайын мындан баргъан миллет ышанла тюрлене, кёчген уа жашаудан да кете барадыла. Тойда башхалыкъланы айтдым.

Алай анда да таймай тургъан бир затха тюбедим. Ол да сый салыу. Биздеча, къылыкъсыз, кёп къоранчлы тюйюл эсе да, Тюркде да жюрюйдю берне-сый деген зат. Мени оюмума кёре, ол адет бир заманда да къурурукъ тюйюлдю, халкъыбызны къанына, аны миллет фикирине алай терен киргенди бу тёре.

Жашау болумла тёрелени къурайдыла неда тюрлендиредиле. Таулула Тюркге кёчгенде, хар бир къауум да Ата журтха ушаш жерлени сайлай эдиле – таула ичинде, уллу сууланы боюнунда. Алай жылла оза баргъаны сайын ала эл салгъан жерле бек тюрленнгендиле. Алайлада, жер тебиуле бола кетип, уллу суула къуругъандыла.

Ышаннгылыкъ берген шауданла

Энди жашау этерге онг берген шауданладыла. Алагъа жамауат кёл салып къарайды, тазалыкъда тутады, тёгерегин - башын бегитип. Хар шауданны кесини аты, тауруху окъуна барды. Тау сыртлада жаланда назы бла эмен тереклени кёрлюксе, аладан башха тюрлю терек аз тюбейди. Ол зат, нек эсе да, мени ырахатлыгъымы алгъан эди: тёгерегиме къарап, биздеча, къалын жашилликни излегенлей турдум .

«Мен юй ханымыма!»

Башхалыкъла юйюр жашауда да эсленедиле. Бусагъатда модагъа кёре кийиннген, кесин даражалы, болумлу жюрютген тиширыугъа:

-Къайда ишлейсе, къайсы университетни бошагъанса?- деп сорсанг, асламында быллай жууап эшитесе:

- Мен юй ханымыма (бийчеме).

Аллай бир ёхтемлик эшитиледи аны ауазында. Ёхтем болмай да не этсин, ол эри келтирген ырысхыны жарата биледи, сабийлерин ариу юйретеди, баш иесине къарайды, диннге къатыды, дуниядан хапарлыды, жамауат ишлеге тиширыуланы биригиулерини юсю бла къатышады. Аны бла бирча ол сабырды, тамблагъы кюнюне ышаныулуду. Биз къонакълыкъда болгъан юйюрлени юй бийчелери аллайла эдиле. Аны бла бирча ала юйюрню тутуругъудула – ала айтадыла ариу сёзлени сабийлеге, эрлерине да ырахат жашауну жалчытадыла. Ашхана берекетлиди, хар келгеннге исси чай да, керек болса, татыулу ушхуур да хар заманда хаппа-хазыр .

Адеплилик

Мен Шефкетни юйдегиси, сабийлери бла сёлешгенине къарап, сукъланып, къарындашымача къууанып турдум. Ол «угъай» деп кесгин айтмагъанлыкъгъа, тынгылап къойса окъуна, къызчыкъла, аны ниетин ангылап, аталарыны жюреклерин сакълап, ол айтхынчы, жумушун этерге хазыр болуп тура эдиле.

Биз самолётха жетерча Эскишехирден Стамбулгъа танг атмай кетерге керек эдик. Барыбыздан да алгъа Назан туруп, аш-суу къурады. Чай ичип бошаргъа эки къызчыгъы да, эшикни къатында сюелип, жукъуларын хорлай - хорлаялмай, бизни ашырыргъа къобуп тура эдиле.

Жолда келе, биягъы Шефкет жырлайды, чам этеди. Хапар айта келип, манга:

- Не затны жаратдынг, бюсюрединг, не затны жаратмадынг? Кёлюнгдегин айт, - деп къысды.

- Хар нени да ахырына дери ангыламасам да, жашауугъузну бек жаратдым. Бегирекда адамланы бир бирлерине жумушакъ сёлешгенлерин, къайгъырыулу болгъанларын, къырал жанындан болушлукъ тапханларын. Жаратмагъаным а - быллай тынгылы адамларыбыз Ата журтдан узакъда тургъаныды, олду жюрегими къыйнагъан. Нек келмейсиз артха, энди жолла ачылгъандыла?

Къууанчлада тюбешейик!

- Къарачайда жууукъларыма бир ненча кере барып келгенме. Аланы жашауларын да бек жаратама, алай кёресе, мындадыла мени бла бирге ёсген тенглерим, жууукъларым, сюйген шахарым, туугъан элим Агъасар, андадыла сыйлы къабырларыбыз. Хар онгум болгъан къадар барып турлукъма Кавказгъа, - деди Шефкет.

Биз аэропортха учардан эки сагъат алгъа келдик, билетлерибизни да къолубузгъа алып, самолётха ётер жерибизге барсакъ, бизге:

- Сизни самолётугъуз тюнене учханды, расписание тюрленнгенди да, - деп, суу къуйгъанлай этдиле. Битеу Россейге учхан рейслеге къарагъан бир жаш тиширыучукъ бизни бла хазна сёлеширге да кюсемеди.

- Къайры чакъырасыз сиз мени жашаргъа? Бизде быллай зат болур амалы жокъду. Бир айны ичинде сизге сёлешип нек билдирмегендиле рейсни кёчюргенлерин? - деди Шефкет. Сора сабыр халине къайтып:

- Болсада жарсымагъыз, бир мадар этербиз.

Шефкет, башха рейсге билетле мажарып, бизни олтуртду.

Сау къал, Тюркия, сау къал, Эскишехир, сау къалыгъыз алан уланлары, алан эгечлерим. Къууанчлада тюбешейик!

БИТТИРЛАНЫ Тамара,
филология илмуланы доктору.

27-чи август - Кинону кюнюдю

БАГЪАТЫРЛАНЫ Илияс:

«Ётюрюкню кётюралмагъандан кёчгенме документалистикагъа»

Бусагъатда документли фильмге эс аз бурулады. Ара телеканаллада ол жанрда чыгъармаланы хазна кёргюзтмейдиле. Ала кёбюсюнде фестиваль залладан тышына чыкъмай къалады.

Алай кинопроизводствону бу тюрлюсю бла кюрешгенле ишлерин къоймайдыла. Белгили тележурналист, режиссёр, документли фильмлени халкъла аралы фестивальларыны, ТЕФИ премияны да лауреаты, «Элия-фильм» компанияны башчысы, Къарачай-Черкес Республиканы искусстволарыны сыйлы къуллукъчусу Багъатырланы Илияс бла тюбеп, мен Кинону кюнюне аталгъан ушакъда битеу ол затланы юслеринден айтырын тилегенме.

- Сен документли фильмлени алдырып къачандан башлагъанса?

- Биринчиден, мен журналистме, алгъаракъда уа военный репортёр эдим. Телевиденияда ишлеген заманда «Взгляд» бериуге, Первый каналны жангылыкъларына, РЕН-тв - ны – аналитикасына, НТВ-гъа сюжетле алдырып хазырласакъ, ары кёп зат сыйынмай къала эди.

Жашау дегенинг кёп тюрлю болумгъа келтиреди. Бир сейир ишге тюшсенг, айтхылыкъ адамгъа тюбесенг, аланы юслеринден тынгылыракъ хапарларыгъынг, бир энчи затчыкъ къошарыгъынг келгенлей къаласа. Документалистика уа аллай онгла береди. Ол затлагъа жюрек итиниуюм барды, усталыкъ жанын алып айтханда уа, хазыр болгъанымы да ангылагъанма.

Документли фильмлени ма алай алдырып башлагъанма. Режиссёрма деп кесиме кёп заманда айтмайма. Режиссёр болгъан - ол уллу махтауду, ыспасды адамгъа. Мен ангылагъандан, адам жашай барса, бир усталыкъдан ёсюп, андан магъаналы бир башхасына кёчерге керекди. Журналистикадан документалистикагъа кёчюу таза эволюция болумду, ол жанынг бла анстан ётюп кетер амал жокъду. Аллай тюрлениуледен кёп журналист ётгенди, мен да аладан бириме.

- Бусагъатда бу жанргъа не кёзден къарайдыла?

- Документалистикагъа сейир озгъан ёмюрню 90-чы жылларында азыракъ болгъан эди. Жангы ёмюрден башлаб а ол да жангыргъанды. Арт жыллада документли фильмлеге кинофестивальлада сюйюп къарайдыла. Кабельный, спутниковый телевидение къуралгъанлы уа анга аслам заман бериле башлагъанды. Аны къой да, жаланда документли фильмлени кёргюзтген энчи каналла да бардыла бусагъатда.

Мен ангылагъандан, «документли фильм» деп бирбирде башха затланы юсюнден айтадыла. Сёз ючюн, биз НТВ-гъа, тарыхда болуп кетген ишлени жангыртып, художестволу амалланы хайырлана, къуралгъан фильмле алдырабыз. Ол биз хапарын айтхан чыгъармаланы тизмесине кирмейди. Энчи жанрча документли фильм бусагъатда сауду. Алай аны бир заманда да уллу къарыуу болмагъаны ны сылтауундан ол даражада тургъаны да аман тюйюлдю.

Бусагъатда адамла телевизорда кёргенлери бла аманнга юйренип турадыла. Ара каналлада чыкъгъан бир-бир программаланы арталлыда жаратмайма. Кертисин айтханда, андан документалистикагъа кетгеними сылтауларындан бири да олду. Документалистика жанр бизни жашауубузну ачыкъ кёргюзтгени себепли аны айнытыргъа кереклилиги баямды. Аны ючюн а документли фильмле кёбюрек алынсала сюеме, энчи Шимал Кавказны юсюнден.

- Аны магъанасы алай уллумуду да?

- Аны магъанасы айтыпайтмазча уллуду. Кавказда фестивальлагъа къатышыргъа жараулу даражада кино кёбюрек болса сюеме. Аны ючюн республикаланы биринде документли фильмлени фестивалы бардырылса уа, аламат иги эди. Ол, бу жанр бла кюрешгенлени, аны сюйгенлени да сейирлерин кючлендирип, искусствону бу тюрлюсюн айнытыугъа уллу себеплик этерик эди.

- Сен кёп фестивальлагъа къатышаса. Андан сен алгъан файда уа бармыды?

- Быйыл апрель айда мени Катаргъа халкъла аралы кинофестивалгъа чакъыргъандыла. Аны «Аль Джазира» халкъла аралы телекомпания къурап бардыргъанды. Кинофестивальгъа жюрини санында болуп (15 адамны ичинде, Россейден да жангыз кесим), жашауумда биринчи кере къатышханма.

Жер жюзюнде кёп къыраллада салыннган тюрлю-тюрлю кинолагъа къараргъа онг чыкъгъан эди манга. Не тюрлю фестивальгъа къатышсанг да, ол ишинге уллу хайыр келтиреди. Жер-жерледен, коллегаларынг бла танышып, аланы къалай ишлегенлерин соруп-сурап чыгъаса. Сора кино алыуну жангы жорукъларына да юйренесе. Бир-бир режиссёрла экранда кёргюзтгенни уа бир тюрлю окъуу китаплада табарыкъ тюйюлсе.

- Бизге ара шахардан кёп журналистле, режиссёрла да келедиле. Кавказны не халда кёргюзтедиле ала?

- Кавказда тохтаусуз къазауат бардырылгъанча, кёбюсюнде, урушну юсюнден хапарлайдыла. Ала мында мамырлыкъ бир заманда да болмазлыкъча алай сагъыш этедиле, ол оюмну букъдурмайдыла, анга терк-терк къайтадыла.

Мен, ётюрюкден не асыу, аллай кёз къарамгъа ыразы болмагъанма. Россейни ара телевидениясыны Первый каналыны жангылыкъларында ишлегенимде, Кавказдан келген репортажлагъа жууаплы, асламысында штатда болмагъан корреспондентле бла байламлы эдим. Не бек кюрешген эсем да, жылдан артыкъ заманны ичинде бизни регионда жашауну иги жаны бла кёргюзтген жангыз бир репортаж чыкъмагъанды эфирге.

Бир жол а мен дюгерлилени бла ингушлуланы араларында чюйреликни юсюнден энчи материал хазырларгъа кереклилигини юсюнден анда коллегаларыбызгъа билдиреме. Эки халкъны да журналистлери, бир болуп, ол сюжетни жарашдырып, бизге жибередиле. Сёз мамыр жашауну юсюнден баргъаны ючюн эфирге чыгъаралмайма! Андан сора ол каналда бир кюн да ишлемегенме.

- Ишигиз къоранчлы уа тюйюлмюдю?

- Не ишге да жюрек итиниую бла берилген адамгъа аллай затла чырмау болаллыкъ тюйюлдюле. Сени бир затха сейиринг бар эсе уа, жолунгда тыйгъычланы кёрмейсе. Сёз ючюн, уллу алимле Кавказгъа келип, аны тарыхына, маданиятына, адабиятына жангыз бир кере эс бургъанлай, ала бизни тин байлыгъыбызгъа сейир этип къаладыла. Мен да, Кавказдан чыкъгъан кёплеча, кесими тарыхымы юсюнден хазна зат билмегенме. «Летопись в камне» документли трилогия бла ишлеп башлагъанлай а, ауузум ачылып къалгъанды.

Бизге школда, университетде да уллу Россейни тарыхын окъутхандыла ансы, туугъан жерибизде жюз, минг жылла мындан алгъа ким жашагъанын, аланы цивилизациялары не даражада болгъанын да киши билдирмегенди. Ма ол затлагъа эс буруп, биз трилогияда жаланда кёз аллыбызда тургъан затланы ачыкълагъанбыз. Не аз да илму жанына, археологиягъа хунери болгъан адам а биз ачыкълагъан затланы теренлеп тинтсе, сейирге къаллыгъы баямды. Мен да Кавказда жашагъан хар инсан кесини ата-бабалары кимле болгъанларын, бизни уллу тин байлыгъыбызны да билип, аны хыйсапласа сюеме.

«Летопись в камне» тарых трилогия бла ишлегенде, ол сейирлик дуниягъа кёз ача, бу жерле къалай бай болгъанларын ангылагъанма. Минг жылла мындан алгъа былайда баргъан жашау: таушлукъ шахарла, элле, аланы тёгереклеринде уа къалаур къалала, тау тыгъырыкълада кешенеле...

Бизни ата-бабаларыбыз, аланла, жигит, ётгюр, ишчи, культуралары айныгъан халкъча къалгъандыла тарыхда. Анга уа мингле бла шагъатлыкъла табыладыла бюгюн. Битеу ол затланы юсюнден фильмде суратлау шартла бла ачыкъ, иги ангылашынырча кёргюзтюледи. Мындан арысында халкъымы тюненеги кюнюню юсюнден ётюрюк айтып, чурум табып да мени бир киши да женгаллыкъ тюйюлдю.

- Илияс, бусагъатда уа не бла кюрешесе?

- Мени бусагъатда Россейни Олимпиада комитети бла ишлеген кезиуюмдю. Кёп болмай Къытайдан къайтханбыз. Анда биз Оюнлагъа къатышхан спортчула ол уллу эришиулеге къалай хазырланнганларына къарагъанбыз. Алдыра тургъан фильмде шартланы телевизорда кёрлюк тюйюлсе. Бизни спортну бир къауум федерациясы бла келишимлерибиз барды, спорт жашауну юсюнден фильмле этебиз.

Ушакъны **ГЕРИЙЛАНЫ Асият** бардыргъанды.
Суратланы **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

ЭНЧИ ЖАШАУ

«Не жашырын зат да ачыкъ болмай къалмайды»

Дюгерли къыз Шувалова Мадина Викторовна, Шунгарланы келинлери, биринчи категориялы врачды. Саулукъ сакълау министерствону «Наркология диспансер» къырал казённый учреждениясыны врач - психиатрыды-наркологуду, иш стажы жыйырма юч жылды. Тауча да уста сёлешеди. Кеси тилибизге анасы Биттирланы Ахматны къызы Маймурат юйретгенди.

Бюгюн аны бла ушагъыбыз тиширыуну бла эр кишини бирге жашауларыны юсюнденди. Ол бизни миллет менталитетибизге кёре кёплеге къужур да кёрюнюр. Алай болгъан затны кёрмегенча, билмегенча этип туруууну хатасы болмаса, андан хайыр чыгъарыкъ тюйюлдю. Алайды да, болумну ачыкъ айтыргъа керекди.

- Бу ушакъда сиз тиширыуланы тынчайтырыкъ неда эр кишилеге акъыл саллыкъ оюмланы табаллыкъ тюйюлсюз. Аланы араларында некяхсыз байламлыкъ адам улуну жашауунда къудуретни кеси бла къаты байламлы болгъан кесегиди. Алай не тюрлю насийхатдан, адамланы араларында минг-минг жыл къурала келген адепкъылыкъдан да табийгъат кючлюдю,- дейди Мадина Викторовна.

- Бир бирлерин сюйюп, бирге жашаргъа деп, бир юйюр къурагъанла башхала бла айланып нек башлайдыла?

- Аланы хар бирине да энчи къараргъа керекди. Эр кишилени башха тиширыулагъа «жан атыулары» - сатхычлыкъны белгисиди. Ала кёбюсюнде кеслерини излемлери бла тюзюнлей байламлы болмагъан проблеманы тиширыу бла байламлыкъда тамамларгъа кюрешедиле дерге боллукъду. Къайгъырыргъа, сейир этдирирге кюрешиуню, ахырында уа кесин танытыргъа бла махтау алыргъа итиниулюкню интим байламлыкъ бла алышындырыргъа сюедиле.

Тиширыула уа кёбюсюнде энчи жашауларында кеслерин насыплы болмагъаннга санасала, ол заманда «сюймеклик» ауараланы излейдиле. Башха бла айланыуну сылтаулары кёп тюрлюдю: интим жаны бла ыразы болмау, эр бла къатынны араларында психология проблема, андан сора да, ишинде кётюрюле барыргъа кюрешиу неда ахча ючюн сатылыу.

- Башхала бла айланыргъа эр кишиле бегирек ёчдюле деген оюм а тюзмюдю?

- Кеслерини психологияларына бла физиология энчиликлерине кёре, эр кишилени кёбюсю полигамиялыдыла (бир эр киши бир ненча тиширыуну къатыннга алып жашагъаны). Алай ол бир аламат кёрюннгенликге, чынтты эркегырыу тутхучлу юйюрю, юйдегиси да болурун сюеди. Ала базгъын кишиледиле.

Кеслерини ышаныусузлукъларын бла учузлукъларын ол жанындан «жетишимлери» бла жашырыргъа кюрешгенле бла уа иш къалай болсун? Ала тиширыула бла байламлыкъларында кеслерин «чынтты гигантлагъа» санайдыла. Аллай эр кишиле, «хорламларыны» эсебин ёхтемлик бла бардыра, эришиуде кеслерин жигитлик этген сунадыла. Алай, не медет, ала бек аламатындан айырылгъанладыла - ахырына дери бир адам бла жашаргъа къолларындан келмегенле.

- Толу хапарлары да болмай, эрлерине ишекли болуп жашагъан тиширыулагъа не айтыргъа сюесиз?

- Бир заманда да ашыгъышлыкъ этмегиз, бир ётюрюк хапаргъа кёре адамгъа ишекли болмагъыз, ол а бош затдан окъуна уллу палах чыгъарыргъа боллукъду.

- Да сора кёп кезиуде юйюрлени бузулуулары эр кишилени хаталарынданмыды?

- Кёп тиширыу, эри башха бла айланнганын биле тургъанлай, билмегенча этип къояды неда тёзген этеди. Юйню тутхан, сабийлени кечиндирген ол болгъаны себепли. Алай, айтып къояйым: эр кишилени хазна къалмай барысы да, тиширыуладан да бир бёлеги, чакъдан бир болса да, некяхсыз байламлыкъгъа къатышады. Тослары болмагъан тиширыуладан асламысы да ышаннгылы партнёр бла байламлыкъ жюрютюрге ыразыдыла. Алай ол атламгъа ала ишлери кёпден, юйюрлеринден заман тапмагъандан, тюбеширге тап жерлери болмагъандан, билип къоярла деп уялгъандан, эрлеринден къоркъгъандан базыналмайдыла. Былайда тиширыула чамланырыкъларын да билеме. Да сора кимле бла айланадыла кишиле?

Жыл санлары жете, абаданыракъ бола келген эр кишиле сынаулу да, сейирлик да тиширыу бла некяхсыз байламлыкъ жюрютюрге сюйгенлерин айтыргъа керекди. Аллайланы барысыны да эрлери барды. Кишиле да кёбюсюнде ала бла бир тюрлю проблема чыкъмазлыкъланы излейдиле: ол сабий табарыкъ тюйюлдю, мени ал, юйюрюнгю къой деп да къысмайды. Эрсиз тиширыула уа алай кёп тюйюлдюле. Ала кеслери да асламысында биргелерине болмасанг, сени сакълап турмай, башханы табарыкъдыла.

Кимлеге барадыла да кишиле? Башхаланы къатынларына! Алайды да, эр кишилеге былай айтыргъа сюеме: хорлам жаланда сизни жаныгъызда болгъан сунмагъыз! Сиз башханы юй бийчесине бара эсегиз, сизникине келлик да табылыр. Экинчиси, намыссыз иш этилип, юйюрге бузукълукъ чыкъгъан эсе, кече да билигиз, тиширыуугъуз сизни аллыгъызда айыплы болгъан эсе. Тиширыулагъа айтырыгъым да алайды.

- Башхала санга не кёзден къарарларын сюе эсенг, сен да алагъа ол кёзден къараргъа керексе деген оюм а тюзмюдю?

- Арталлыда тюздю. Жаланда былай айтыргъа сюеме: сол жанына бара туруп, сизни юйдегигиз да алай этерге боллукъду деген акъыл башыгъызгъа келсин. Сиз тос тиширыуугъузгъа дунияда болмагъанча омакъ, ариу сёзле айтасыз, сизникине да башха биреулен алай этгенин, аны къоллары да анга узалгъанларын кёз аллыгъызгъа келтиригиз. Къыйынды да? Алай эсе уа, ол зат керекмиди огъесе керек тюйюлмюдю - аны юсюнден кесигиз сагъыш этигиз.

- Билиннген эсе уа эри неда тиширыуу биреу бла айланнганы?

- Аны оноуун кесигиз этерге керексиз. Ол зат ачыкъ болгъан эсе, бирге жашаяллыкъмысыз огъесе жашаяллыкъ тюйюлмюсюз. Сабийле бар эселе, бу осал болумдан таплыкъ бла къутулууну жолун излерге керекди. Къоркъутуу неда дерт жетдириу бла угъай, сабырлыкъ бла, юйюрню сакълауну жолун излеу бла.

- Бек къыйын соруу чыгъады-къалай бла кечерге боллукъду?

- Хау, олду бек къыйыны. Башха бла айланнганын билген эсенг, аны юсюнден хапарынг, ишеклигинг да болмай тургъанлай, да сора хорлам сеникиди. Къалай бла? Сенден бек къаты букъдургъа кюрешгенди, алай эсе уа, сени жарсытыргъа, жюрегинги къыйнаргъа сюймегенди.

Тиширыула кечерге боллукъду деген оюмну тутадыла. Алай алгъыннгы хал боллукъ тюйюлдю, жюрекни теренинде тохтагъан ачыу ёмюрде да кетерик болмаз. Жарсыу, жюрек жара бла жашагъан къыйынды, болсада... Алай а керекди. Нек? Сабийле ючюн, айхай да.

- Кечерге кюч жетишмесе уа?

- Жюрекге тюйрелген осал сезимден къутулургъа, аны унутургъа, «бек ачыуланнган кезиуледе окъуна» тырман этмезге онг неда амал жокъ эсе, сабийле ючюн юйюрню сакъларгъа хазна къолдан келсин. Алай окъуна болсун дейик, андан сабийлеге не хайыр?

- Башха бла айланыу ол сюймекликмиди огъесе неди?

- Угъай, тюйюлдю. Кеси кесин, биргесине жашагъан, сюйген адамын да алдауду, сатхычлыкъды, тыйгъычсызлыкъды. Къайтарып айтама: былхымсызлыкъды - адам кеси кесин тыя билмегенинден чыкъгъан.

- Некяхсыз байламлыкь сюймекликден чыгъаргъа боллукъмуду?

- Сюймекликден чыкъгъан байламлыкъны терс ишге санамайдыла. Болсада бу ариу сезимни юсюнден не тюрлю жомакъ да, къаллай кючлю сезимле да ётюрюкню бла алдауну сылтаулары болаллыкъ тюйюлдюле, аны бла киши да кесини башын жулаллыкъ тюйюлдю. Сюемиди, сюймеймиди - хар кимни кеси ишиди. Алай сатхычлыгъ а - не заманда да итлик этиудю. Эшикни къаты тутуп турургъа керек тюйюлдю.

Башханы сюйген эсенг, ачыкъ айт да къой. Быллай бир иш эсимдеди. Бир эр киши, кесиникинден тос къатынына кете туруп, былай айтханды: «Эшитип къой, менсиз биреу бла иш айланырса... Мен а, кёп да турмай, артха къайтыргъа боллукъма».

- Мадина Викторовна, ахырында уа эр кишиге, тиширыугъа да не айтыргъа сюесиз?

- Битеу жашырын затла ачыкъ болмай къалмаучулары белгилиди. Алай эсе уа, ол эр киши неда тиширыу болсун, жаланда жекбаш, акъылсыз адамла жангыладыла, бир зат да билдирмезбиз деп.

Ушакъны **АЛИКАЛАНЫ Владимир** бардыргъанды.

Полиция

Сиз - эшик бла, ала - терезе бла

Москвада 25-чи адвокат контораны адвокатыны фатарын тонагъанла кеслерини жашауларына бек къоркъуулу эм сейирлик амалны хайырланнган эдиле. Уручула альпинист жыжымны юйню чардагъыны баш жанында, къаты бегитип, лонатып, андан тутуп, юйню 8-чи этажыны балконуна тюшгендиле, терезени рамасын алып, фатаргъа тюшюп, андан ырысхы затланы алып кетгендиле. Аны юсюнден полициягъа билдирилген эди. Бу тюрлю аманлыкъ иш Новолесная орамда 18-чи номерли юйню 2-чи корпусунда фатарда этилгенди. Аманлыкъ ишлени ачыкълаугъа терк окъуна киришген бёлюмню къуллукъчулары алайгъа 3 минутдан жетгенликге, аманлыкъчыланы тапмагъандыла.

МВД-ны Тверь район бёлюмюне 48-жыллыкъ адвокатны заявлениясы билдирилген эди. Ол айтханнга кёре аны 4 отоулу фатарында сейфден ювелирный затла эм ахча урланнгандыла. Битеу да урланнган затланы багъалары 5,8 миллион доллар эм 750 минг сом болгъандыла. Жашау журтну документлери да тас болгъандыла. Фатарны иеси айтханнга кёре, анга 240 миллион сом багъасы заран тюшгенди. РФни УК-сыны 4-чю статьясына тийишлиликде уголовный иш ачылгъанды. Уручуладан къыйынлыкъ сынагъан адвокат Леонид Розенблюмду.

Интернетден.

Топалайчыкъ

Къудайланы Амира Быллымда жашайды. Анга тёрт жыл болады.

ГАЗЕТДЕ МАТЕРИАЛ ЧЫКЪГЪАНДАН СОРА

Болумну бек тюз кёргюзтгенди

Багъалы газет окъуучула! Мени бу статьяны жазаргъа кёллендирген Таппасханланы Аминатны кёп болмай «Заман» газетде «Маданият юйле иесиз нек къалдыла?» деген статьясы болгъанды. Журналист Чегем ауузунда таулу эллеге барып, андагъы клубланы болумларыны юсюнден керти сёзюн айтханды. Ол алада осал халны турушунлай кёргюзтгенди. Алагъа эл, район, таматала да хазна эс бурмагъанлары аны, бизни барыбызны да жарсытады.

Алай мен ол клубланы ичлери бла ётгенме да, бир – экисинде ишлеген да этип, толу билеме алада халны. Статьяда бек алгъа Яникойдагъы мекямгъа къаралады да, андан башлайым. 1957-1958 жыллада, кёчгюнчюлюкден къайтып келгенибизде, анда, кино кёргюзтгенден башха, самодеятельность жокъну орунунда эди.

Таппасханланы Наныкъ тамата болгъандан сора аны ол къурап башлагъан эди. Ол кеси да къобузда иги сокъгъанды. Анда ишни да бардырып, жангы клуб а андан сора артда ишленнгенди.

Тёбен Чегемде чот ахырысы бла да башха болгъанды. 1956 жылда мен ары баргъанымда, клуб бар эди. Анга таматалыкъны къумукълу къыз Маржан Эльдарова этгенди. Аны «Кабардинка» ансамбльге тепсерге аладыла да, аны жерине уа мени саладыла. Ол заманда бу элде хар миллетден да, баям, бир 37 юй жашай болур эдик. Аны юсюне да анда къартла жашагъан юй да бар. Сёзсюз, клуб ала ючюн да ишлеп тургъанды. Кеси уа аллын лаборатория болуучу юйде эди.

Мен анда юйретген коллектив Къабарты Россейге кеси ыразылыгъы бла къошулгъанлы 400- жыллыгъына аталгъан Москвада бардырылгъан мероприятияларында болгъанды. Бизни Центрсоюз, республика эм район даражада юч сыйлы грамота бла саугъалагъандыла. Бюгюн да мен аланы тюз кёз гинжилеримнича сакълайма.

Тёбен Чегемни бусагъатдагъы клубуну 1940-1941 жыллада хунасы къаланып, башы да жабылгъанлай, Уллу Ата журт уруш башланып къалады. Ызы бла кёчгюнчюлюкге кетебиз. Андан къайтып келип, 1960 -1961 жыллада ишленнгенди бу мекям да.

Ол жыллада Хушто - Сыртда уа тауукъ орун окъуна жокъ эди. Клубну, элни адамларындан изеу къурап, алай сюегендиле. Хазна тюйюл эди кеси да.

Огъары Чегемде уа революциягъа дери ишленнген межгитни Совет власть келгенден сора клубха бургъан эдиле. Ол формасынлай бюгюн – бюгече да турады.

Энди уа Булунгудагъыны юсюнден хапарлайыкъ. Мындагъы 1936 жылда ишленнгенди. Биз кёчгюнчюлюкден къайтханыбызда, хазна жугъу къалмагъан эди. Колхоз жангыдан къуралып, аны да болушур онгу болмай, райондан да узакъда къалып, бек уллу къыйынлыкъ бла битгенди бу мекям. Бюгюнлюкде анда ишни ёчюлтюп къоймай, кюрешип тургъанла да сау болсунла.

Ахырында айтырыгъым, элдеги клуб – аны культура арасыды. Мен кёре келгенледе, алагъа башчылыкъ этгенлени араларында энчи билимлери болгъанла бек аздыла. Ол а, айхай да, хар не жанындан да билимли, хунерли адам болургъа керекди. Район таматаладан, артыкъда Лариса Вороковадан, тилеригим, Булунгуда клубну ишленирине бир онг этселе деп умутлудула эллиле.

АППАЛАНЫ Магомет,
пенсионер.
Булунгу эл.

Ыйыкъгъа гороскоп

27-чи августдан 3-чю сентябрьге дери

Къочхарла. Ыйыкъны биринчи жарымында сизни кёп идеяларыгъыз боллукъдула эм аланы жашауда бардырыргъа кюрешириксиз. Эте башлагъан ишле хар заманда да ахырына дери тамамланмагъанлырын унутмагъыз. Орта эм байрым кюнледе ишни оюмлап эм ол не берлигин эсеплеп бардырыгъыз.

Танала. Ыйыкъны ал кюнлеринде тири ишлерге онг боллукъду. Аны коллегаларыгъыз бла неда партнёругъуз бла бирге хайырлансагъыз игиди. Кесигиз кюрешсегиз, хайыр тюшюралмай къалыргъа боллукъсуз. Орта эм байрым кюнледе кесигизни аягъыз.

Эгизле. Бу ыйыкъ творчестволу ишле бла кюрешгенлеге иги кезиу боллукъду. Керти шедеврле къураргъа онг да барды. Солуу кюнлени юйюрюгюз бла ётдюрюгюз - олду бек иги солуу.

Айырычабакъла. Ал кюнледе бек къаты болугъуз партнёрла бла да, бизнесде да, ёз жашаугъузда да - ол сизге иги хайыр келтирликди. Орта кюннге планыгъызда артыкъ зат болмасын. Мардадан озуп, менсиниу сизге чырмау боллукъду ансы, хайыр тюшюрмез.

Асланла. Жетишимли ыйыкъды. Уллу эм узакъгъа созулгъан, иги файда да келтирлик проектни тийишлисича бошаргъа ушап турасыз, артыкъда ишчиле айтханны угъай, кесигиз оюмлагъанча бардырсагъыз ишни. Орта эм байрым кюнле иш бла байламлы тюбешиулегеча, тенгле, нёгерле бла олтурургъа да иги кюнледиле.

Къызла. Баш эм байрым кюнле башчы болургъа бек тап кюнледиле. Ол кюнледе тири да, жетишимли да боллукъсуз. Геуюрге эм орта кюнледе уа хар ишигизни къолгъа иги оюмлап алыгъыз. Бараз кюн сёлешиуле бардырыргъа, юридический ишле бла кюреширге жараулу кюнледиле. Солуу кюнледе уа юйде ишлеригизни тамам этсегиз да боллукъду.

Базманла. Баш кюнде адамла бла тюбешиулени азайтыгъыз. Коллектив бла бирге кюрешгенден эсе, кесигиз ишлесегиз жетишимли да, файдалы да боллукъсуз. Байрым кюнде эсигизде болмагъан игиликге жолугъурукъсуз.

Акърапла. Ыйыкъны ал жарымында жетишимлеге итиниулюк къоркъуулу ишге къатышдырыргъа неда ахча бла байламлы болмачы операциягъа тюртюрге боллукъду. Тири ишлеуге орта кюнден сора кёчюгюз. Солуу кюнле уа къысха жолоучулукъгъа атланыргъа жараулу кюнледиле.

Садакъчыла. Баш эм геуюрге кюнле тирилик керек кюнледиле. Ол эки кюн халатланы бла сынауланы кюнлеридиле, аллай болум а файда да келтирмез, жюрегигизни да къууандырмаз. Орта кюнден ары ишде усталыгъыгъызны игилендирир онг табарыкъсыз эм сизге бек керек болуп тургъан хапарны эшитириксиз.

Текемюйюзле. Ыйыкъны аллы ишден эсе сезимге иги кезиу боллукъду. Тюбешиулеге да ол заман бек игиди. Ишде да артха къалгъаныгъызны жетдирирге онг боллукъду ыйыкъны ал кюнлеринде. Сизни бир - бирлеригиз солуу кюнледе окъуна къошакъ халда ахча ишлер онгла табарыкъдыла.

Суукъуйла. Баш эм геуюрге кюнледе низамлылыгъыз къаллай къыйын ишни да терк эм тынгылы этерге болушурукъду. Орта кюн къыйын болумлу кюндю, алай эсе да, ол болум сизни къалай ишлегенигизге кере тапланырыкъды, алайды да, хайт дегиз. Солуу кюнледе жууукъларыгъыздан бири болушлукъ тилесе, угъай демегиз.

Чабакъла. Ыйыкъны ал кюнлеринде магъаналы оноула этерге жарарыкъ тюйюлдю. Юйде ууакъ ишлени тамамлагъыз. Орта эм байрым кюнледе уллу ишледе окъуна жетишимли боллукъсуз. Ыйыкъны ахырында бир онгсуз танышыгъыз сизден болушлукъ тилерикди.

Закон

Жангылгъанланы мамыр жашаугъа къайтыргъа чакъырадыла

КъМР-ни прокуроруну орунбасары А.Л. Маховну башчылыгъында бу жерли 22-жыллыкъ адамны уголовный ишине къарау не халда болгъаны эм аны бла байламлы тинтиу ишле къалай бардырылгъанлары сюзюлгенди. Россейни Следствие комитетини КъМР-де Следствие управлениясыны органлары аны террорлукъ этгенди, республиканы жеринде законсуз сауутланнган къауумлагъа къошулгъанды деп терслейдиле.

Бу вопросну сюзюуге аталып бардырылгъан ол кенгешге къатышханланы - следствие управленияны эм Нальчикни прокуратурасыны келечилери - мындан ары да жангыдан тинтиу ишле бардырыргъа, аланы не къадар терк бошап, уголовный ишни сюдге жиберирге деп оноу къабыл этгендиле.

Быллай шартха айырып эс бурурчады. Республиканы право низамны сакълаучу органлары террорлукъ бла байламлы аманлыкъ этгенлени табыугъа, аланы уголовный жууапха тартыугъа айырып эс бурадыла. Артыкъда законсуз сауутланнган къауумлагъа къошулгъанланы, кюйсюзлюк этгенлени терсликлерине жолукъдурууугъа.

Сёз ючюн, 2012 жылны 1-чи жарымында республиканы прокуратурасы террорлукъ этиу бла байламлы 12 уголовный ишге къарап, терсликлерин тохташдырып, тийишли заключенияла жазып, сюдге жибергенди. Озгъан жылны биринчи жарымында ол тюрлю уголовный ишлени саны жети эди. Бюгюнлеге 13 адам терсликлерине жолукъдурулгъандыла, бир ненча уголовный ишге сюдледе къарала турады.

Дагъыда быллай шартны энчи белгилеуню тийишли кёребиз. Кеси ыразылыкъла ры бла законсуз сауутланнган къауумлагъа къошулууну къоюп, сауутларын ич ишлени органларына бергенле уголовный жууапха тартылыудан эркин этиледиле.

Айхай да, ала башха тюрлю аманлыкъ ишле этмеген эселе. Биз тюз жолгъа турурургъа сюйгенле бар эселе, аланы кеслерине берилген сайлауну хайырланыргъа, мамыр жашаугъа къайтырларына чакъырабыз.

КъМР-ни прокуратурасыны пресс-службасы.

КЁРГЕНИМ, ЭШИТГЕНИМ

Тишни башына ёрлеген ууаныкъ

Мындан кёп жыл алгъа тенг жашым Насталаны Наполеон бла Къазахстанда Кёлкъайнар жайлыкъны къатында колхоз ийнекле кюте эдик. Суусап болуп, эрттеден бери киши хайырланмагъан эски къуюдан суу ичер акъыл бла алайгъа бардыкъ. Сени жауунгда аны кёрге эди. Эки жашар ууаныкъ ары кетип, эки арт аягъына сюелип, ал аякъларын ёрге тутуп, мёнгюрей, адамладан болушлукъ «тилей» тура эди.

Ол къуюгъа тюшгенли кёп заман озгъан болур эди ансы, азып, къуру териси бла сюеклери къалып кесини уа. Аны тереннге кетген кёзлеринде тюнгюлюулюк бла бирге мадар табылып къалыр эсе уа деген ышаныулукъ бир бирлерин терк-терк алышындыргъанларына кесибиз шагъат болдукъ.

Биз алайгъа жаллагъанлай, ол, талгъан боюнун ёрге кётюрюрге кюреше, эки ал аягъын бизге узатды, кёзлери жилямукъдан толдула, къыйынлыкъгъа тюшген хайыуанны ол халын кёрюп, абызырадыкъ. Алай терк болушур мадар этерге керек эди да, къуугъуннга чапдыкъ. Мен малны иесин таный эдим. Алайдан юч-тёрт къычырымда къалаyур къошда жашагъан Аубекир аппаны малы болгъанын кёре тургъанма.

Иеси, тапхан адамларын да тизип, къазыкъла, аркъанла да алып терк жетди. Келтирген затланы хайырланып, ууаныкъны къуюдан чыгъардыла. Ол, тёрт гуппур болуп, къалтырап, кесине жер тапмай, айлана кетди да, алайда къалын биченлик бар эди да, жатды. Биз да сюрюуюбюз таба кетдик.

Экинчи кюн Аубекир аппа бизни къошха келди да:

-Жашла, ууаныкъ тас болгъанды, ол тийреде мен бармагъан, айланмагъан жер къалмагъанды, жокъду. Сизни маллагъа къошулгъан иш а болурму деп келгенме.

-Угъай, бизни саулукъ ийнеклени арасында аллай тууар болса, кёзге терк урунурукъ эди. Ма кесинг къара да кёр, -деп, биз къартны малланы къатларына элтип кёргюзтюп, юйюне ашырдыкъ.

Ол кюнден сора да ненча кере жолукъсакъ да, Аубекир аппа тас болгъан малыны жарсыуун айта турду. Бизни малчыла да анга къошулуп излендиле. Тапмадыла. Иеси тюнгюлюп, аны излеуню, сурауну да къойду. Биз да, алайдан башха жерге кёчюп, сазда къош салдыкъ.

Жай биченчи жыйын ол эски къую болгъан жерде бичен ишлей эди. Дырын жыйылып, аны тишлеге къалай башлагъанла, былтырдан къалгъан жарты ашалгъан къалауну жангы бичен бла толтурургъа аны башына чыкъсала, ууаныкъ ары къалай бла ёрлеген эсе да, башында ёлюп, къуу болуп, къатып тургъанын кёрдюле.

Бюгюн да сейир этеме - ол къыйынлы хайыуан, анча кюнню къуюда суу ичинде туруп ёлмегенлей, тишни башына ёрлеп жан алгъанына.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

Жол

Машина индекге тюшгенди

«Прохладный-Элбрус» федеральный жолну 105-чи километринде, Быллымны къатында, 21-чи августда 14 сагъат 45 минутда жол-транспорт авария болгъанды.

Тырныауузда жашагъан, 1989 жылда туугъан эр киши кесини ВАЗ-2114 автомашинасы бла юйге бара тургъанлай, жолну айланч кесегинде бир жанына чыгъып кетип, индекге тюшгенди, алайда юч кере аугъанды.

Водительни эси аууп тургъанлай, терк медицина болушлукъ берген бригида жетип, Тырныауузда больницагъа элтгенди. Полицияны къуллукъчулары автомобильни авария болгъан жерден кетергендиле, энди ол хайырланыргъа жарамазча жараусуз болгъанды.

Бизни корр.

Экиси да терсдиле

22-чи августда эрттенликде сагъат 10-дан 15 минут озуп Нальчикде Шогенцуков-Ногмов орамланы мюйюшюнде жол-транспорт авария болгъанды. «Мерседес» автомашинаны водители жолдан сол жанына бурулгъан кезиуде 1941 жылда туугъан, Нальчикде жашагъан тиширыуну бастыргъанды. Ол ачып, республикалы клиника больницагъа тюшгенди.

ГИБДД-ны къуллукъчулары айтханнга кёре, автомашинаны водители 1985 жылда туугъанды, Псынабо элде жашайды, 9 жылдан бери автомашина жюрютеди.

Жол-транспорт авария къалай бла болгъанын тинтгенде ачыкъланнганына кёре, ала экиси да жолда жюрюуню жорукъларына бузукълукъ этгендиле-водитель сол жанына бурулгъан кезиуде жаяу адамгъа жол къоймагъанды (РФ-ни жолда жюрюуню жорукъгъуну 13.1-чи пунктуна), тиширыу жолдан жаяу ётюучю жерге бир ненча метр жетмей кетип бара ачыгъанды (РФ-ни жолда жюрюуню жорукъларыны 4.3-чю пунктуна).

Тинтиу ишле андан ары бардырыладыла.

КъМР-де МВД-ны ГИБДД-сыны пресс-службасы.

ТИНТИУЛЕ

Душман - хуржунунгда

Мобильный телефон, компьютер, микроволновка... Ала бизни харкюнлюк жашауубуздадыла, болсада медикле, алимле да бизни ючюн уллу къайгъырыулукъдадыла.

2011 жылда январьда жалынчакъсыз америкалы алимле кеслерини тинтиулери бла ачыкълагъан сейирлик билдириулени басмалагъан эдиле – мобильный телефонла адамны жашауна тютюн ичиуден эм асбест букъудан эсе кёп керек къоркъуулуладыла. Ала адамны нерва системасыны, мыйысыны ишлеулерин бек бузадыла эм сабийни жаратылыууна уллу чырмау этедиле. Кёп заман да озгъунчу, адамны айныууна да уллу чырмаула этилликлерине шагъатла боллукъбуз биз кесибиз да.

Компьютер, телевизор, микроволновка, холодильник, быстырланы жууучу машина, люстра чыракъла, тёрели ток жюрюген темир чыбыкъла окъуна адамны мыйысында хаталы кёпчюулени чыгъарадыла, къаратонлукъну туудурадыла. Эшикде, орамлада да троллейбусла, метро, светофорла-адамлагъа къажау башха мурдарла да кёпдюле.

Дунияда электромагнит устройствола хар кюн сайын да аслам чыгъарыладыла. Ала адамны саулугъуна къаллай хата келтиргенин алимле ачыкълап да бошаялмайдыла, алай бизни ёмюрюбюзде ол тюрлю ишлени санларын тохташдыргъан да бек къыйынды. Бек ачыкъ бир юлгю –микроволновка печьле. Россейде ала жаратылгъанлы орта эсеп бла 5-7 жыл болады.

Аланы къууанч тыпырлы иелерини уа асламысы быллай печьлени алыша-алыша неда жылдан бир кере жангырта турургъа кереклисин арталлыда билмейдиле. Саулукъгъа уллу хаталы излучениеланы жайгъан затланы ёмюрлери кете барады. Алай микроволновкала кеслерини иелерини бек бийик вольтлу электрочастоталы излучениялары бла кюн сайын да онгларын къурута барадыла. Не бек иги устройство окъуна жаланда ашарыкъны угъай, фатарны, аны иесини, юйде жашагъан жаныуарланы да, излучение этип аурутадыла.

СВЧ-облучение бир-эки жылны ичинде окъуна адамны онкология аурууну чыгъарады. Аллай печьде ашазыкъны молекулары бузуладыла, канцерогенле къуралладыла, ашны качествосу орта эсеп бла 90 процентге дери азаяды.

Интернетден.

Сёзбер

ЭНИНЕ: **1**. Помидор. **5**. Эки къол аязны «тюйюшю». **9**. Жаз башы къара чыпчыкъ. **10**. Акъылсыз, тели. **11**. Чеги къурт. **12**. Тюп эринни таячагъы. **14**. Темир тогъайчыкъланы «сатыры». **16**. Тауукъгъа тынчлыкъ бермеген мирзеу бюртюк. **17**. Къайнап чачылгъан нартюх. **19**. Адамгъа ушашлы агъач жаныуар. **21**. Къараны бирси жаны. **23**. Динде къыяма кюн, дуния ёлген кезиу. **27**. Ол да гемхотду. **28**. Таурухла батыры. **29**. Эринчек. **30**. Къатангы, арыкъ, жукъа адам. **31**. Мангылай сууу.

ЁРЕСИНЕ: **2**. Тёгереги буруу бла бегитилген, малланы жыйыучу жер неда тёш, сырт. **3**. Азыкъ ашау. **4**. ...-башлашып. **6**. Башы бау бла къысылыучу, сыртда жюрютюлюучю «быстыр сумка». **7**. Тууарны ичиндеги «китап». **8**.Къолан. **13**. Акъыллы, закий. **14**. Теренни бирси жаны. **15**. Бек арыгъанда болуучудула алай. **16**. Байтал баласы. **18**. Атны туякъ темирчиги. 20. ...-Аллаху. **22**. Юч –тёртайлыкъ къозуну теричиги. **23**. Аны жети къатысы барды. **24**. Къутулуп келген кир-кипчик, балчыкъ суу. **25**. Къангаладан жерден ёрге айырылып ишленнген жатар жер. **26**. Алдау сёзле.

Сёзберни **ТОКУМАЛАНЫ Хусейн** хазырлагъанды.

Газетни 161-162-чи номерлеринде басмаланнган сёзберни жууаплары.

г	у	л	о	ч	■	с	■	ж	у	къ	а
е	■	а	■	■	с	ы	р	а	■	ы	з
д	у	гъ	у	м	■	л	■	н	■	л	■
и	■	ы	■	ы	с	х	ы	н	д	ы	к
г	у	м	у	л	■	ы	■	е	■	къ	■
и	■	■	с	ы	й	р	а	т	■	■	т
н	а	р	т	■	■	■	й	■	а	т	ы
■	я	■	у	н	д	у	р	у	къ	■	л
ю	з	ю	к	■	е	■	а	■	ы	х	ы
л	■	■	к	е	б	и	н	■	л	■	■
г	а	б	у	■	е	■	ч	■	■	ш	■
ю	■	о	■	а	р	т	ы	къ	л	ы	къ
■	а	з	а	т	■	о	■	■	■	т	■
о	къ	а	■	а	й	т	х	ы	л	ы	къ

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редакторну орунбасары), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), АЛИКАЛАНЫ Владимир, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21**, **47-26-22**. Жууаплы секретарь - **42-66-85**.
Секретариат - **40-93-62**. Корректорла - **42-63-52**.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика бёлюм - **42-67-68,42-24-02.**
Экономика бёлюм- **42-66-73.**
Культура бёлюм - **42-75-82, 42-68-72.**
Социальный политика бёлюм - **42-66-76, 47-27-59.**
Жангылыкъла эм спорт бёлюм - **47-26-39, 42-66-71.**
Письмола эм реклама бёлюм - **42-37-94.**
Тилманчла бёлюм- **47-31-28.**
Сурат алыучула- **42-75-82, 42-66-76.**
Бухгалтерия - **42-30-87.**
Операторла - **47-26-28, 42-39-65.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла. Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5-6** бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда **1994** жылда **14**-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—Н—0066.** **Индекс - 51532**

Газетни басмагъа КъМР-ни Асламлы информация органла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, **33**

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: **76-01-28, 76-01-10**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: **42-69-34**

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Улбашланы Мурат - дежурный редактор; Гайыланы Рита - жууаплы секретарьны орунбасары; Акушуланы Феруза (**3, 4-чю** бетле), Рахайланы Джамиля (**1, 2-чи** бетле) - корректорла.

Тиражы **3250** экз. Заказ № **2269**

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

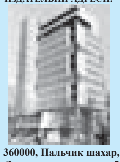

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта: elbor_50@mail.ru